

ZĒVIKTURS

LATGOLAS NŪVODA NEDEĻAS LAIKKROKSTS

Nr. 17 (105)

1997. GODA 16. MAJS

CENA 5 SANTIMI

VEĻTEJUMS VEISKUPAM PĪTERAM STRODAM

Varakļoni bolti, stolti,
Sardzē stāv tī varoni;
Sovu tautu svēteļ, sorgoj,
Vysos aukos styprynoļ.

Varakļoni zaļi kūši,
Puču jūra leigoj klōnūs;
Zalta vōrpu pologs bogōts,
Sovus bārnus seitynoļ.

Varakļoni dzeivi, žygli,
Pulku pulkim vogu dzan;
Dziļu, plašu vogu jam —
Tautu gūdā augši ceļ.
Varakļonim slavu sokit —
Slavu dzidit varūnim:
Ni tī licās, ni tī lyuzt.
Tikai sardzē ārūši stōv.

Sardzē smogā Pīters stōv,
Sovus pījam, styprinoļ:
Sovim vysu spēku dūd —
Sevi zidoļ tyvōkam.

Slave, slave tautas dālim,
Lela slave veiskupam:
Gon par mīlu, i par cinu,
Gon par dzeivi zidōtu.

HRONIKA

1. majā pyrms 105 godim Varakļonu pogostā pīdzyma daudzū goreiga un laiceiga satura rokstu autors veiskups Pīters Strods (1892—1960), kuram lely nūpalni myusu tagadejōs raksteibas izveidē.

8. majā 1937. godā Reigas arhiveiskupeja paaugstynōta par metropolēju, par metropolitu klīva arhiveiskups A. Springovičs.

1932. goda 11. majā Reigā atklōts Latvejas Breivdības muzejs.

1937. goda 12. majā Ministru kabinets pījēme lykumu par Tāvzemes bolvu naudā ar diplomu un kryušu nūzeimi un kotru godu 15. majā svineigā aktā tū pasnēdze, 1940. goda laureatu vydā pyrmo nu Latgolas beja Daugavpīļs Skūlōtōju instituta direktore V. Seile.

«TĀVU ZEMES KALENDARS»

Veiskups P. Strods dzimis Varakļonu pogosta Lelūs Strodu cīma Eisākūs, beja volūdņiks, filozofejas doktors, myra 1960. goda 5. augustā Jyurmolā.

2. majā (1957) Rēzeknē dzymuse mōkslas zynōtneica Inta Pujate.

4. majā (1947) Viļakas pogostā dzymuse keramike Ingrida Ģelze-Ozoliņa.

9. majā (1922) Zylupē dzimis aktīrfilmu režisors inscenētōjs Rolands Kalniņš.

9. majā (1942) izsyutējumā Vorkutā miris literaturvēsturniks, rakstņiks, dzejņiks, publicists, pedagogs Meikuls Apels, dzimis 1901. goda 4. decembrī Kaunatas pogosta Mukōnūs.

10. majā (1957) Aglyunā myra bazneickungs, rakstņiks Mikelis Dukaļskis, dzyma 1871. goda 14. martā Varakļonu pogosta Dravņikūs.

12. majā (1967) myra keramiks Polikarps Rjučs, dzyma 1898. goda 25. martā Rēzeknes apriņķa Sylajōņu pogosta Leiņakolnā.

13. majā (1897) Krōslōvā dzimis medicinas dīnasta generalmajors, medicinas zynōtņū doktors, profesors Meijers Vovsi, myra 1960. goda 6. majā Moskovā

Sastōdēja

Viktors TROJANOVSKIS

JŪLIJS TRŪPS DAUGAVPĪĻS — PUĻVERA BŪCA AR LAIKA DEGLI

Mēneša sapulcē NDV Rēzeknes nūdaļas daleibņiki dzērdēja un pōrrunōja gon tycamas, gon natycamas lītas, kuras nu Daugavpīļs atvede boltslāvu bidreibas vadeiba. Runa beja par Latgolas I. kongresa 80. godadīnu un tū, kas šymā sakarā vēstures grīžūs oplom sasagrizis tī. Vyss grīžūs ap Latvejā antipolarū A. Vidavska tīsōšonu. Šis kungs nīmoz naasūt taidis divs, kai tāloļūt daļa daugavpīļšu — komunisma laiku pikritēji, tūtīs Boltslāvu bidreiba, kura ītur lojalu politiku pret Latveju, napījam tagadejō mēra idejas un jo Krōslōvas tīsā jys natīkšūt nūtīsōts par aizkavātū pīdareibu kompartejai, Daugavpīli vysmoz vēļ 20 godus valdeišūt VDK pakalpeni.

Daugavpīļs nacionālī spēki — Politiski represātūs klubs un NDV nūdaļa īt rūku rūkā ar sorkonōs pagōtnes restauratorim, jo, kod bejuse runa par 1940. godā krīvu nūšautū breiveibas

ceineitōju pōrapbedēšonu, ītōs organizacejas paudušas tīkai ignoranci. Bet Boltslāvu bidreiba tū atbolsta. Lyuk, tai!

Troki ir dzeivōt blokus īnaidņīkam, bet jo tys ir sovejūs pulkā, var klīūt ōrkōrteigi beistami.

NADAUDZŪS TEIKUMŪS

Maja sōkumā Rēzeknē un rajonā dorbu veice sadarbeibas delegaceja nu Norvegejas Ostogderas apgobola un Arendales un leidz 7. majam lītīškus kontaktus veidōja skūlōs, slimīneicōs, jaunīšu atpyutas sareikōjumu organizēšonu. Kai pīļsātas, tai ari rajona deputati pīsadaleja norvegu specialīstu reikōtajā seminarā par pašvaldeibu demokratejas un socialajim vaicōjumim. Tykōs ari obu pušu lauksaimņiki, bet atpyutai beja ekskurseja uz Aglyunu, kur zīmeļu cīmeni gyva īspaidūs ari par jūs zemē nādzerdātīm tautas dzidōjumim pī krucīfīksim un krystīm.

Majs katōlim ir Dīvmōtes gūdynōšonas mēness, sensenejūs tradīceju gorā Latgolā saulainajūs nūvokorūs ļauds pulcejas uz Dīva dzīsmēm pī krystīm. Bolvu pusē tū praktīzej ari kōri, tai vēļ vairōk styprynoļūt goreigū un laiceigū kulturu.

O. SLYŠĀNS

«BALTICA - '97» ISKANDYNUOTS

21. martā pošā pīvakarē Reigā Mozajā Gildē nūtyka «BALTICA '97» pyrmais sareikuojums. Beja sabraukuši kūpā tī folkloras ī etnografīskī ansambli, kuri pīsadaleja pyrmais Stortpautīskuo Folkloras festivala «Baltica» sareikuojumā 1987. godā Leitovā - Viļņā.

Šū pasuokumu vadēja Reigas Folkloras ansamblis «Skandinieki». Atmīņas atsvaidzīnuoja diapozītivu pasavīeršonus nu pyrmais «Balticas» svātīkim. Tūlaik turpynoļumā skanēja atmīņu runas, tautasdzīsmes, pa kaidai rūtāļai ī

dančam. Nu Leitovas beja atbraucis «Žaisis» folkloras ansamblis. Nu Latvejas pīsadaleja: Skandinieki, Suitu sīvas, Senleja, Dandari ī Latgolas puorstuovi — Upeites etnografīskais ansamblis kūpā ar Upeites bārnū folkloras kūpu ī bejušo Rekovas etnografīskuo ansambļa vadeituoja (pošreiz dzeivōj Ogrē) Margarita Sakina.

Upeitīši svātū iskandyntuojuos ī lelū klausātōju pulku apduovynoja ar kruosuoatom duovonom — Leldīnu ūlom ī O. Slyšāna dzejas gruomotu «Ar myužēibu sasarunoj». Skandinieki vysus nūvērbuoja ar pyupūlu reikstem, lai veseleiba ītū īškā, ī gripa uorā.

Svātū iskandyntuojuos beja jauks ī meils ī — prūtams, ari vajadzēigs. Tys sakryta ar Saules atliekōnu īz vosoras laiku, taitod, pošuos dobas leldīnuos.

Jo svineigs divkolpōjums nūtyka Rēzeknes rajona Pīļcīnes bazneicā, kur īsvētēja Reigā restaurātū 18. godusimteņa sakralōs mōkslas šedevru — oltorgleznu. Ari pošā bazneica, calta 17. gs. pādejā trešdāļā, Latvejā ir varbyut pats vysvacōkais kūka divnoms.

Lai jaunī pašvaldeibu vadeitōji un deputati prostu reikōtīs ar tautas dūtū varu, Latvejas pašvaldeibu mōceibu centra Rēzeknes nūdaļas vadeitōja Alda Binduka stōstēja, ka majā sōksīs kursī un seminari gon Latgolas pogostu padūmu un pīļsātu dūmu pīkšsādātōjim, gon ari jaunajim deputatim.

Par tū, ka Kōrsovas gimnazejas nūsaukumam nav formals raksturs, licynoļ fakts, ka 80% absolventu turpynoļ mōceibas augstskūlōs, ari tys, ka tī veiksmeigi dorbojās vīns nu ratajim Ludzas rajonā mozpulkim, kai ari pyrmo vīta 1995. godā reikōtajā Latvejas skūlu estetikas konkursā «Saules dōrzs» un cyti veikumi. Bet 3. majā te pulcējōs dažaidū paaudžu absolventi un pedagogi, lai svynātu gimnazejas 69. dzīmšonas dīnu.

A vīns moments tūmār lyka aizadūmuot — kai gryuši beja savīnuot katuolīskajuos tradīcejuos īaugušūs Latgolas sīvu pyrms Krystus Leldīnu skumu laiku ar tautas tradīceju dobas Leldīnu pīccīmuom...

Grybīs cerēt, ka myusu tautas, latviskuos mentalītes saglobuošonas ī nūdūšonas jaunajai paaudzei, vuordā šys grāks īr mozuoks na kai tys, ka mes atsasokam nu sovas katuolīskuos tīceibas ī sovas latgaļu volūdās sovā latviskajā tautā.

Vokora nūbeigūs, lai ari nu Igaunējas nabeja nivīna kolektīva, Skandinieki treju Baltejas tautu vīceibai ī festivala «Baltica» kūpejuos idejas vadeitī, nūdzīduoja vīnu īgauņu tautasdzīsmi. Vysu vielējums škirūtīs beja vīns — dzīduot tautasdzīsmi ī tiktīs Svātīkūs.

ATBOLSTS PANSIONATAM

Preiļu rajona padūme pījēme lāmumu pīškert 5000 latus Salīnīku pansionata remontam un sakūpšonai, nu kurim lelōkō summa — 4400 latī — paradzāta byuves ōrējōs apšyves remontam, fasāžu krōsōšonai un ākas sylytnōšonai, bet atlykušō daļa — lūgu un durovu remontam, ventilacejas atjaunōšanai ādynōšonas blokā, vyrtuvē.

7040 latī pīškerti Aglyunas lauku slimīneicas jumta, fasādes, durovu un lūgu remontam, ventilacejas īreikōšanai.

NATURALIZACEJA — NAV SPIŽAMA LĪTA

Preiļi. Rajona padūme izskatējuse LR Naturakīzacejas pōrvaldes Rēzeknes regionalōs nūdaļas vadeitōjas Rītas Zommeres sagatavōtū materialu par naturalīzacejas gaitu un pījamuse Zalamana cīneīgu lāmumu: nasteidzīnōt šū procesu, bet ari nabremzēt. Pēc nūdaļas datīm pošlaik Preiļīs aptyveni īr 898 napīlsūni, bet naturalīzacejas īsnāgumus rakstējuši 14, Leivōnūs — nu 2210 cylvākīm tīkai 23. Vairōkūs pogostūs par naturalīzaceju napīlsūni vēļ nīmoz nav dūmōjuši, nu 19 taida ranga pašvaldeibom naturalīzējušīs pa vīnam divīm cylvākīm 8 pogostūs.

Vīdejais napīlsūņu skaits pogostūs īr nu 12 (Preiļu) leidz 69 (Rudzātu), bet Rušonas pogostā — 107, Aglyunas — 173, Rībeņu — 190, bet ar naturalīzacejas pīprasējumim nōkuši klajā pavysam pogostūs 11 cylvāki.

Lela daļa nu tīm, kuri nanaturalīzējas, uzskota, ka jī teiri labi var īzītki ari bez šōs proceduras. Nūdaļa atzeist, ka ari vysā tōs terītovejā anketēti 336 pīauguši un 550 skūlu un tehnikumu audzēkņi un 75% aptaujātū vālātūs īgyut Latvejas pīļšoneibu.

Šūgod maja vydā aprīt gods, kūpš Nautrānu vydusskūlas (Ludzas rajons) pogolmā atklōts pīmineklis jaunōtnes organizacejai «Latgolas vonogī», kuru vadeja Aleksandrs Jerumans. Pīmines plōksnes atklōšonas svīneibōs pīsadaleja J. E. veiskups J. Bulis, Rudzātu un Vonogu draudzes prāvests nu Preiļu rajona P. Unckulis, vydusskūlas direktore M. Žogota, pogosta padūmes pīkšsādātōja L. Kļavīnska, jaunsorgi un daudzi nu tīm, kuru vōrdi īcerstī plōksnē, būjā gōjušū tyvīnīki, pazeistami un īvītējōs sabīdreibas pōrstōvi. Plōksni īzgatavōjīs akmīņkalējs nu Jersīkas Imants Laizāns.

Attālūs: pīmiņas plōksnes svīneigō atklōšona; zīdus nūlīk vīns nu prestestības daleibņīkim Ontons Ludbōrzs.

Nu V. NOVOKŠANOVA (Rēzeknē) arhīva

Latgali kulturas diņās Minhenē 1960. gada 2. jūli svēniņi nūdybynōts Latgolas Pētnīcības institūts, bet tō pošā godā 5. augustā myra veikspis, profesors, doktors Pīters Strods. Kaida sakareiba storp šim nūtykumim? Taida, ka kai tāva vēlēšonūs sōc pildēt pyrms jō nōves, jō instituta veidōšonu P. Strods beja īcerējis jau pyrms 40 godim, bet ideiglus tam radēja jau tautas atmūdņiki, bet energiskais veikspis gaisredzeigi nūspraude vodlinejas vairōkim vērzinim. P. Stroda tēzes latgali pētnīcību sōce rūsnyōt jau ar 1920. godu, kod jys kai skūlu kapelāns uzajēme skūlōtōju kursūs mōceit latgali volūdu, taipat pedagogiskajā vyduškūlā un skūlōtōju institūtā. Hronologiski jū uzskota par pyrmi deklarētōs pētnīcības pasōcēju.

Ibdūmu var celt par tū, ka P. Strodam nabeja zynōmiska grāda volūdōs un vēsturē. Bet voi grāds rezulte zynōtiku? Tū pīrādā jō dorbs un atzynymis. Jys savōce vacōs grōmotas, arhivu dokumentus, senlītas, keramiku, tautas gora montas un kultūrvēstures materialus, arhivu dokumentus un tai rodōs jō ratūs grōmotu biblioteka un cyti materiali Latgolas etnografiskajam

PĒTNĪKS UN LITERATS

un vēstures muzejam, jo na gunšgrāks aprejis Latgolas ekonomijas mōjā īreikōtū krōtūvi, muzejs bytu nūdybynōts jau ap 1925. godu.

Leļōkū pakolpōjumu P. Strods izdarēja ar latgali bibliografijas pētēšonu un literaturvēsturiskū datu vōkšonu. Tai rodōs jō lekeju cikls par latgali rakstnīcību nōkamajim skūlōtōjim, kurss sastōvēja nu trejom daļom: jezuitu un jūs epigonu goreigō rakstnīcība; zemaišu rakstnīcības ītekme Latgolā un tautas dzejņiku pasōkumi; Latgali rakstnīcība sōcūt ar Pīterpiļs laikim. Jō mōceības izmōtōja arī publikacejōs. Pimāram, čaklais jō kursants M. Apejs uz P. Stroda lekeju pizeimu pamata laide klajā latgali literaturas vēsturi, V. Seile turpnyōja P. Stroda dorbu un sagatavēja latgali grōmotu rōdeitōju u. c. Pats veikspis aizgōja myzeibā kai vins nu leļōkajim latvišu gorim, kai Latgolas pētnīcības tavs.

Bez sōva tīšō prīstereības dorba un strōdōšonas skūlōtōju izgleitōšonā P. Strods pazeistams kai žurnala «Zidūnis» redak-

tors, daudzū literaturu dorbu autors, strōdōjis pi religiskom grōmotom, filozofiskim apcerējumim un volūdņiceibas. «Zidūnis» beja dūmōts jaunōtnei, iznōce nu 1921. leidz 1940. godam, tys ap sevi pulcnyōja rakstnīkus, paleidēja jīm augt un veidōjis, sareikōja 2 literaturu dorbu sacenseibas. Storp «Zidūnā» audžu bārnim ir O. Rupains, A. Sprūdžs, A. Ancāns, M. Andžāne un daudzi cyti.

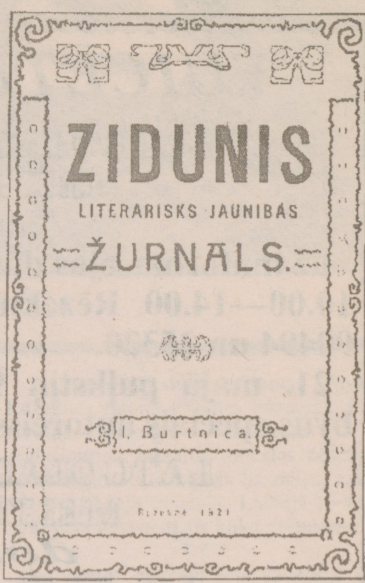
Kuplynojūt Latgolā pastōvūšū tradīciju reikōt amafiru teatru izrōdes un skates, P. Strods sōvu rūku pilicis arī dramaturgejai, laikā nu 1924. leidz 1928. godam sacerēja divas vincēlņu ludzeņas «Aizdereibas» un «Pēvulēns», dramu picūs cēlņūs «Dzeives vilņūs», kura topuse Insbbrukā, studeju laikā kavejūtis atmiņōs par dzimtni. Tōs jys parakstēja ar pseidonimu Latgalāns.

Goreigūs rokstu dryvā devis 6 grōmotas, storp tōm leļō katkizmu (1934), lygšonu grōmotu «Svātō gora dōvona» (1933) u. c., arī «Musica sacra» — goreigōs dzīsmes ar nōtim, kū vēļ tagad lītōj bazneicōs.

Filozofiskōs apceres apkūpōtas grōmotōs «Pāiseibas maklōtōjim» (1922), «Sv. Augustīns un sv. Alkvinas Toms» (1936), «Kas ir pasaule» (1936) un «Kāpēc jātic?» (1938).

Jūti daudz paveice volūdņiceibā, teiši praktiskajā volūdas kūpšonā, kur jam ir vairōki pastōveigi pētējumi un publikacejas: «Latgali gramatika» 1922. godā, «Latgali ortografijas projekts 1924. godā», «Pareizraksteibas vōrdņeica» 1933. godā, pisadaleja Latgali ortografijas komisejā, jō spolvai pidar roksts «Latgali ortografijas problemas» drukas aizlīguma atceļšonas 40 godu atcerei vēļteitajā krōjumā.

Par veikspu P. Stroda prīstereibas un zynōmika dzeivi daudz rakstējūši jō laikabīdri, sirsneigus un atzineigus vōrdus vēļtejis O. Rupains, M. Bukšs, jō darbeibas aspektim pisavērsis arī myusu redkolegejas lūceklis, ōrzemu biroja vadeitōjs Alberts Spōgis un cyti, žurnalisti Vladislavs Bojārs. Ar aizrauteibu var laseit Ontona Rupaina romanu «Gaisa rotis», kur nūdajā par dumpinīkim jys stōsta par bazneickungu Pīteri Apšniku Bēržgali un jō cimenim, storp kurim beja veikspis Pīters Strods.

E. KOZLOVSKIS (JUN.)

LATGOLAS TIPOGRAFIJU «MŌMUĻAI» 85 GODI

I. NALELS ĪSKOTS NŪVODA VĒSTURĒ

Pēc tam, kod ar lelu nūsakavēšonu, pagōjušō godsymta 60—70-tūs godūs, arī Latgolā tyka atcalta dzymtbyušona, vysim lykōs, ka leidz ar tū, arī tū sōksis kulturas un saimnicyskōs dzeives uzplaukums, analogisks tam, kaidis beja pōrējā Latvijas daļā: Vydzemē un Kūrzemē.

Apstōkli tūmār sasalyka tai, ka gaideitōs pōrmaiņas napisapildēja. Tamā laikā, kod Kūrzesmes latviši, vēļ 1822. godā, beja tykuši pi sōva laikroksta «Latviešu Avīzes» un Reigā 1856. godā sōce iznōkt tūlaik tik popularais «Mājas Viesis», bejušōs Vitebskas guberņas nūmales — Latgolas īdzejvōtōji atsaroda goreigas tymas un bezcereigas nabadzeibas varā. Tod, kod Vydzemē un Kūrzemē beja izaveidōjis plašs tautskūlu teikls, kur bārnī mōcejōs dzymtajā — (latvišu) volūdā, dybynōjās dažaidas bidreibas, tyka reikōti džišmu svātiki; galeigā nabadzeibā nūnōkušais Latgolas seikzemniecņš navarēja pat sapņōt par sōvu bārnū izgleitōšonu, tai kai jō golvonōs ryupes beja par ikdinas iztyku. Naražas godūs te plūsejōs bōds un dažaidu slīmeibu epidemijas. Izmyra vasali cīmi.

Apstōkli vēļ vairōk sasarežģēja, kod pēc naveiksmēigō pūļu dumpa apspīšonas stōjās spēkā drakoniskais bejušōs Viļņas generalgubernatora — Muravjova un jō leidzgaītnika Konstantina fon Kaufmana drukas aizlīguma cirkulars, kas kategoriski nūlīdē na tikai drukōt grōmotas latīņu alfabeta burtim, bet arī lītōt latvišu volūdu vysōs īstōdēs. Par šō cirkulara priekšrokstu pōrkōpšonu vaineigūs strōpēja ar mīsas sūdu, voi uzkarūt tam koklā nūnīvōjušū «kauna zeimi» ar uzrokstu «latyš».

Dzeivojūt šaidūs apstōklīs, myusu tymšais zemniecņš sōce kauneitis un nūlīgt sōvu tauteibu. Un jō kaidis tam prasēja, pi kaidas tauteibas jys pidar, parostī sajēme atbīldi, ka jys asūt «katōjš» voi «poļaks», bet nikaidā ziņā na latvišs.

Nabadzeibas pūsta spīsti, ap 1895. godu myusu nūvodņiki sōce masveida izceļōšonu uz Sibīriju, kur Omarskas, Tomskas, Ačinskas un Krasnojarskas apgobolā varēja dabōt zemī bez samoksas par tū. Cyti, kas nāsadrūšinojā tik tōļi braukt nu dzimtinēs, devēs uz tyvōkōm Krīvejas piļšatom, golvonōkōrt, uz Petrogradu,

kur ap 1904. godu beja izaveidōjuse apmāram 8000—10000 cylvāku lela myusu tautišu kolonija.

Ekonomiskam stōvūkljam monomi uzalobojūt, te rodōs pyrmi izgleitōti latgališi: gimnazisti, studenti, goredzņiki, ōrsti, inženeri, ērģelņiki un pat vins izcyls mōkslinīks — grafīkis Jōņs Dekšņa.

Stōvūklīs vēļ vairōk izalobōja, kod zam sabīdriskō spīdīņa, cara valdeiba beidzūt atcele Muravjova — «kōrēja» un fon Kaufmana barbariskū drukas aizlīguma lykumu. Leidz ar tū myusu tautišim rodōs īspēja uzskōt grōmotu izdūšonu dzymtajā volūdā. Dreizi vin, jau 1905. godā inženers Francis Kemps laide klajā sōvu kalendari «Daugava», kuram sekōja pyrmo latgališu avīze «Gaisma», pēc tam žurnals «Austra», bet jau 1906. godā šī izdavamī pasapyldnyōja vēļ ar divim laikrokstim «Sākla» un «Auseklis». Dažus godus vēļōk Pīterpīli sōce iznōkt vēļ vina avīze «Jaunas Ziņas».

Pakōpeniski myusu tautiši sōce atsagrīzt dzimtinē, golvonōkōrt uz Rēzekni, kuru sōvā laikā beja isaukuši par «Latgolas sirdi». Leidz ar tū, te sabīdriskō dzeive palyka ivārojami rūsēigōka. Tyka dybynōtas tautskūlas, krōjaizdavū sabīdreiba, reikōtas teatra izrōdes un labdareibas vokori ar loterejom, kuru īnōkumi tyka vēļteiti jaunōtnēs izgleitōšonai.

leidz ar skūlānu skaita ivārojumu pīaugumu, izauga arī pīprasējums pēc grōmotom latvišu volūdā.

II. GAISMU SAUCE, GAISMA AUSA...

1907. godā 17. augustā Rēzeknē sanōce pyrmo latgališu inteligences apspīde, kurā tyka pījīmti jauni, pareizraksteibas pamati un, kurus vēļōk Dr. O. Skrynda formulēja sōvā «Latvišu volūdas gramatikā». Taidā kōrtā tyka atrysynōtas vairōkas tōlaika raksteibas golvonōs problemas:

- latgali dialekta atceiceibas pret vydušdialektu,
- garumzeimu lītōšona,
- leidzskapū meikstynōjumi,
- patškapū maiņa saknē,
- šņōkuļu «sz» un «cz» aizvītōšona ar burtim «š» un «č» un «ž».

Ar laiku, kod zynoma daļa myusu inteligences atsagrīze dzimtinē, izaveidōjušais Pīterpiļs latgališu kulturas centrs pakōpeniski arī pōrsavitōja uz Rēzekni. Leidz ar tū, arī sabīdriskō dzeive te palyka daudz rūsēigōka.

Sakarā ar ivārojumu skūlānu skaita

pīaugumu, izauga arī pīprasējums pēc mōceibu grōmotom latvišu volūdā. Šamā sakareibā rodōs arī napīcīšameiba dybynōt sōvu latvišu tipografiju, jō vineigō tō laika drukōtova pīdarēja ēbrejam Golanskam, kas navarēja apmīrynōt šū pīaugušū pīprasējumu pēc grōmotom, jō vairōk tōpēc, ka tōs darbinīki, īskaitūt saimīnīku, jūti slykti pōrvaldeja latvišu volūdu. Leidz ar tū gondreizī vysūs izdavamūs tyka pīlaists daudz dažaidu volūdas izkrīpōjumu.

sakarā ar tū 1912. godā pēc vairōku latvišu entuziastu, taidu kai: Frīdrihs Obšteins, Nikodems Rancāns, Eduards Kozlovskis (sen.), divu brōļu, latvišu strēlīnīku Abolīņu, un zemes īriceibas komisijas vadeitōja Jūlija Zvaigznes iniciatīvas, taida tipografija (uz sabīdriskim pamatim) Rēzeknē tyka nūdybynōta ar dubultu nūsaukumu «Trud i znanije» — krīvyškū un «Dorbs un Zineiba» — latvyškū.

Par jaunūdybynōtōs drukōtovas dorba vadeitōju un pōrzīni tyka ivālāts pīredzes bogōtais Petrogradas laiku poligrafists Eduards Kozlovskis. Jys 1916. godā kūpā ar dekanu N. Rancānu pī drukōtovas nūdybynōja burtliču skūlu, kurā poligrafijas mōkslu apgyva vairōki desmiti Varakļōnu, Kōrsovas, Bēržgola, Kolupa un Drycānu pogosta zemīnīku bārnū, kuri turpat paraleli mōcejōs N. Rancāna nūdybynōtajā Rēzeknes draudzes skūlā. Šei skūla beja ivārojama ar tū, ka te mōcēja latvišu volūdu. Volūdu mōceja skūlōtōja A. Greiškāne.

Pyrmi šōs drukōtovas burtliči beja: dzejņiks St. Cunsks, Stanislavs Tušs un Mukōns. Pyrmi divi nu jīm (Tušs un Cunsks) aizgōja būjā frontē Pasaules kara laikā, bet Mukōns saslyma ar plaušu slīmeibu un nūmyra Alupkas sanatorijā, kas atsarūn Krīmas pussolā.

Ar kotru godu pasalelynōja šamā drukōtovā izdūtū latvišu grōmotu skaits. Popularōkōs nu tōm beja N. Rancāna «Teirumu apstrōdōšona», P. Līpeņa luga «Vaci un jauni», S. Tuča «Cylvāka draugi», «Latvišu tautas meikles», Dr. O. Skrynda sakūpōtō latgališu dzejas antologija «Kūkle», E. Kozlovskis (sen.) hrestomatijas «Lobō sākla» I daļa, «Taisneibas vōrdi», «Vōcu—latvišu—krīvu vōrdņeica» (1917.), A. Skrodera «Lūpu kūpšona», St. Cunska sakūpōtōs «Latvišu tautas pōsokas» (1913.).

Bez tam šamā tipografijā tyka nūdrukōti divi kalendari E. Kozlovskā

(sen.) un Ignata Asāna redakcijā ar nūsaukumim «Aglyuna» un «Latgola».

1917. godā nu Petrogradas uz Rēzekni pōrsacele popularōkō tō laika avīze «Dryva». 1917. godā Latgolas kongresa laikā sōce iznōkt avīze «Breivais Vōrds» E. Kozlovskā redakcijā. Tūmār tei pēc sešu numeru izdūšonas apstājōja papeira deficita dēļ.

Pēc revolucijas nūtykumim Krīvejā, arī Rēzeknē, valšts vara pōrgōja t. s. revkoma reiceibā, ar V. Zeimali, J. Zvidri, Kivkucānu, J. Opincānu, Rampānu u. c. priekšgolā. Leidz ar tū, beja atļauts drukōt tikai avīzes «taisneiba», «Breivais Latgalīts» un «vlastj Bednoty», kai arī partijas proklamācijas un reikōjumus.

Pēc Stučkas valdeibas atsakōpšonōs nu Rēzeknes, beja izdūts reikōjums vysas tipografijas mašinas evakuēt uz Krīveju. Daļa nu tōm tyka aizvastas Pleskavas vērzīni. Pōrējōs izjauktā veidā palyka uz vītas, lai gon stypri vīn izkomplektētas. Ari tipografijas darbinīki izkleida uz vysom pusem.

Vīnu mokzu drukas mašīnu, tai saucamū «amerīkanu» J. Zvidris beja paspējis pisavinōt un nūglobōt pi sovīm radīnīkim, ar kuras paleidzeibu jys Latvijas breivvalšts sōkumā drukōja pretvalstiskas proklamācijas.

Sōcūt ar 1921. godu mynātū tipografiju pōrjēme Latgolas Krīsteigū zemīnīku partija ar bazneickungu Juri Kārklī priekšgolā. Šys tipografijas vadeitōjs beja jūti aktīvs. Jō spolvai pidar vairōk kai 20 izdūtū grōmotu, kuru autors beja jys pats.

Apmāram 1935. godā Drycānu bazneicas prāvesta mōsa Ludvika Voicheovska uzdōvnyōja Marijāņu klūsteram sōvu zemes īpašumu ar ākom, uz kuras vēļōk tyka uzcalta tagadejō Sop'u Dīvmōtes bazneica.

Vīnā nu nanūjauktom myura ākom tyka pōrcalita tipografija «Dorbs un Zineiba», kaidu laiku vēļōk tur beja izvītōts piļšātas arhivs.

Nūbeigumā jōpasoka, ka nivīna Rēzeknes tipografija nav laiduse klajā tik daudz izdavamū kai šei. Dīmžāl pyrmi jōs dybynōtōji aizgōja būjā voi nu Pyrmo pasaules kara frontēs, voi arī padūmu laikā nūmūceiti Vjatlaga nōves nūmetnēs. Šūgod paīt 85 godi nu pyrmos latvišu tipografijas dybynōšonas Rēzeknē, kurai Padūmu laikā tyka pīvinōtas vysas cytas tipografijas ar nūsaukumu «12 tipografija».

Eduards KOZLOVSKIS (juniors) Rēzeknē

SANDRA KEIŠA

SEPPUKU?.. SEPPUKU!.. SEPPUKU:

(OSKARS SEIKSTS I VALENTINS LUKAŠEVIČS

Voi paseņ (1995. goda vosorā) izdūtais dzejūļu kruojums (stuosts: 1) sevkuva viestejuma kai taida apzemejums, 2) žanriskuos identifikacejys ignorēšona, 3) autoru spēle — vīneigais vuords, kas pretendē iz semantiskuos nullis statusu) ir pīdareigs latgališu literaturai? Tys ir dorbs, kurymā latgaliskuo identitate nav meklejama styngrā katuoliskā pasaulis redzīni voi mazohistiskā mozvīerteibys kompleksa puordzeivuojumā. Viņ volūda lik saceit — latgališu.

«Seppukūs» volūda heidegeriski savad individu i pasauli, kas teikās, «vīns ūtru atpazēidami» esmis subjektu nūsaukšonā.

Cylvāks nastuov sakri litom, litys nav puori cylvākam. Jys i juos ir sūplok vīns ūtram. Pasauļs atsakloj pīņeigi pasivajam, «gulušajam cylvākam vysā sōvā autonomajā tīšumā i breineigumā». Esmis manifestacejys breidi poetiskuos telpys izplatejumā pavoda estetisks puordzeivuojum — civilizacejys nasuragateituos emocejys:

«I ITYMĀ IRĀ TAIDS SMUKUMS

KA DAMIERSTU ĪRAUDZĒT ZVAIGZNIS»

Az sirrealistiskuos ainovys kruosu žibinejuma nūsaslāpuse, bet sūplok jytoma nuove — nabyuteibys boltais klajīns, totalitatis katalizators vysā. Tuopec gon līty, gon cylvāks nūnuok absurda jūslā. Tys īzeimej binaruos opozīcejys katejoreju: byuteiba — nabyuteiba, pazeistams — napazeistams. Rūbežsituaceja vierš litys aba poetiskuos realejys transformaceju plysmā. Izpaušme — biļžu kaleidoskopiska nūmaiņa, tālu semantiska kvalitatīs maiņa, pīvadumam, sīvīte kliust 1) par priekšmetisku litu («Kai pasaveru stuņdīnikā...»), 2) par Pyrmmuotis

arhetipa izpaušmi («Es tevi saulis pīlītuos smīktīs atrodu...»). Kosmopolitiskā vyslaiceibā i vysapleiceibā konkretizejās čakiski tāluotuo Rēzekne.

Par golvonū juoatzeist na tālu simboliskuma potencis, bet volūdys dzeivums i dzejūļu radeišonys tehnologiejys pryncyps. Nu gruomotys tekstualuos vīneibys vidūklā atsašķir dzejūli «Bolti bārzi zaļūs skustūs», «Da ielpys saviļņota». Vuordim teik piškārta abstrakta idejiska slūdze. Dūmojams — tys saistāts ar autoru individualū rūkrokstu atšķireibom.

KOLNU UN BONDARU ANCE

SAULES ATNŌKŠONA

Slaidi padilis
zalta Mēnestēņš
aizīdams
pasavēre acīs
sudroba Sauleite.
Tyulen
vīns Saules stareņš
izlēce žigli
nu zalta šyupeleiša!
I agri reiteņā
zylgonā klēiteņā
iz Bolta kumeļa
atjōja Saules mudrōkō
meiteņa

Austreņa!
Dreiz bolta gaismeņa
apjēme dabasus, zemī;
i Austreņa
dabasū molā
vīgli ivylka
Dīnai krōsas.

***
Skot! Austreņas pusē
jau dabasū pamale sorkst
— kai Jaunaveiba,
kai Pīdzimšona.
kai breineigō
bez vaines
Ījimšona.
Lyuk! Dabasūs
Austreņas molā
vaļā rāisōs i verās
līlejas boltas
bez vaines;
— zid oranžas līlejas
apzēlitas,
— krōsas uz mirkli
mejas un mainōs
saulstorim leidza.

***
Mōkūni sleid
i mainōs
namonami
vīgli i breivi
kai Cylvāku bārni;
— kai Liktni izsleid
nu dzejžainom varom,
sazateikūt ar Sauli!
Pa padebešim
gaiš' gaiši zylim
mōkūni
boltā laiveņā peļd
naapturami;
— kai Zylī kolni
nasasnīdzami,
— i gaismoj, i zylgoj —
atraseibu,
— i maineibu sludynojo!
Verūs isorkonōs,
dzaltonōs i zaļgonōs
kakkpēdeņōs
Zemes bērneni
takuļoj;
— i klingereišu
saulē dagušōs gaļveņas
jūs sylda
i sveicynojo!
Bolti,
sorkoni,
ružovi i zylī
putni
— spōrnus cyloj
i pleivynojo —
pretim Saulei.
***
Esi sveicynōta, Saule!
***
esi sveicynōta, Pasaule!
***
Esi sveicynōts,
esi gūdynōts,
Dīvs,
bezgaleigais!

VUICĒTĪS AICYNOJ

LATGOLAS AMATNĪCEIBAS
MEISTARU SKŪLA
aicynoj

uz informācijas dienu šo goda 21. majā pulkstiņ
10.00—14.00 Rēzeknes rajona Bēržgali, tālruni
90494 un 25320.

21. majā pulkstiņ 9.00 nu Rēzeknes autoūstas
byus specials autoreiss uz Bēržgali.

LATGOLAS AMATNĪCEIBAS
MEISTARU SKŪLĀ
darbojās:

mōjtureības fakultate, kurā audzēkni apgyust
adeišonu, mezglōšonu, tamborēšonu, izšyūšonu,
ausšonas pamatus, teikla dorbus, šyūšonas pamatus,
ēdiņu gatavōšonu.

Omotzineibu fakultate, kurā īgiust zynōšonas
keramikā, ausšonā, šyūšonā, peišonā, kūkapstrōdē.

Skūlā uzjam jaunīšus ar videjū un videjū specialū
izgleiteibu, mōceibu ilgums — trejs godi. Beidzūt

LOMS, audzēknim teik piškērtas amatnīceības
skūlōtōja voi uzjāmuma vadeitōja kvalifikaceja.

Skūlā ir ēdneica un dinasta visneica.

Adrese: Rēzeknes rajons, Bēržgale, Rītupes ilā 34,
LV-4612, tālruni: direktorei — 25320, sekretarei
— 90494, grōmatvedeibai — 90517.

PREIĻŪS PLAŠI PAZEISTAMS AIZKAĻNES
POGOŠTA DAIĻOMOTA MEISTARS J. ĢEIDA.
JYS PASTOVĒIGI PĪSADOLA AMATNĪKU
BĪDREIBAS REIKĒTĀJŪS PASĒKUMŪS

PĪTERS SKUTELIS, SKŪLĒTĒJS + ELEKTRIFIKACEJA

6. turpynājums

Aglyunas ceļojūšos PMK golvonais
inženers P. Konovalovs 28. jūnā rajona
avizeitē pastōsta, ka šos organizacejas
pōrziņā Daugavpiļs, Krōslovas,
Rēzeknes, Preiļu un Ludzas rajona elek-
trifikaceja, ka elektreības linejas ar
PMK palcēdzeibu 1966. godā palykušas
par 552 kilometrim garōkas,
ekspluatacē nūdūtas 73 apakšstacejas,
1218 elektrodzineji, ireikōti 13375 gais-
mas punkti; elektrificētas 133 individu-
alōs dzeivojamōs mōjas, 19 ostōņu un
divpadsmit dzeivūklū ākas, 44 graudu
kaļtes un nūlyktovas, 93 lūpkūpeības
fermas un cyti objekti, strōdōjūši
īpriķšējā un kōrtejā godā isnāguši 126
dažaidu uzlobōjumu priķšlykumus ar
kūpeigū ekonomiskū efektu 50
tyukstūši rubļū.

Jys nūsauca arī lobōkūs dorba darei-
tōjus — elektromontažas brigaderi M.
Traškovu, lineju brigaderi S. Apenānu,
brigažu vadeitōjus G. Jegorčenko, G.
Jeromenko, P. Sprikutu, mehanizatorus
I. Višņevu, A. Jaseviču, J. Daukštu, J.
Jašku, A. Alžānu, J. Bebrīšu, F.
Dimitrijevu un cytus.

Goda beigōs rajona avize atsacerej,
kū paveikuši Daugavpiļs PMK
Aglyunas īcirkņa (jau īcirknis), ļauds
Preiļu un Jākubpiļs rajonā — tū ir 45
kilometri augstspriģuma lineju voi par 5
kilometrim vairōk, kai plānōts, bet zam-
spriģuma lineju garums pasastipis par
140 kilometrim, par 10 km vairōk kai
plānā. Uzstōdēiti 430 elektromotori,
ekspluatacējā nūdūtas 32 apakšstacejas,
ireikōti 6400 gaismas punkti, tymā
skaitā 38 kilometrus garō Preiļu —
Kolupes augstspriģuma lineja, 9 kilo-
metrus zemspriģuma lineja kolhozā
«Uzvara», Aglyunas sovhoza un Kirova

kolhoza lūpkūpeības fermu ikšķēs instalacejas remonts, lobōkūs asūt brigades,
kū voda A. Larionovs un J. Zariņš.

Prūtams, šymūs rokstūs rajona avizē natryuka pašslavynōjuma, «uzskaistynō-
tu» procentu, lai «lobōk izavārtu», dažaidu slavynōjumu un «dorba varūneības»,
bet nanūlīdzams arī tys, ka ļauds strōdōja. Storp veikumu, kas beja reals, paveid
ziņa par jaunās dzeivojamōs mōjas nūdūšonu ekspluatacējā Aglyunas elektrikum,
kū byuvejuse storsaimnīceibu ceļnīceības organizaceja un tymā pyrms Jaunō
goda sajāmuši dzeivūklus brigaders Pīters Želvs, elektromontirs Česlavs
Danilevičs, stobu cālōjas mašinas vadeitōjs Ontons Skudra un cyti.

1974. goda 13. augustā «Lenina Karūgs» roksta, ka Daugavpiļs PMK
Aglyunas īcirkņa Arkadija Larionova brigade Lenina kolhozā rekonstruējuse
orejōs linejas, bet Anatolija Ruskūļa un Jevgenija Vasiljeva brigade, kas strōdō-
ja arī tīpat, kārūšos pi Leivōnu — Neicgales augstspriģuma linejas atjaunōšonas.
Avize pībylsta, ka Aglyunas īcirkņam ceļnīceības un montažas dorbi jōveic par
578 tyukstūšom rubļū, nūsauca elektromontiru B. Madalāna, P. Želva, E.
Slobodskoja, brigadera J. Botora un cytu vōrdus kai lobōkūs strōdnīkus.

Attālā: roksta autors

Turpynājums sekōs

EDGARS VONOGS

EDGARS VONOGS. Jauns
poets, dzeivoj Višķūs, publicējis
Daugavpiļs «Dzejas Dienā» puors
godu atpakaļ, A. Rancānis
īlykumā.

ANĀDIS ANČS

niule vosorys
kai aispiernejuos zīmys
kurs tam saceja
par leišu meitom —
kū ņi gods
šuos atdzistūšys trokuok
a bet na tik trokai
kab navarātyn milēt
kab navarātyn ņurcēt
i ceļtyn bruņču
i da poš vālai nnaktei
iz pakšu siļdeit
i sātys viersā sasegt
ar pošā lisom

seika
pa ausu golim zvonūņa —
voi tik kū nasokyn muna meiluo
voi tik kū nasokyn muna drūstaļa —
liergoj, putn, liergoj
a kaby muna meiluo
kai saule
opola da klusa
da vēļ iz leita dīneņom
da babyš aizbraukuse

Anādis Ančs — dzimis Rēzeknē,
vuičējis Sakstagolā, niu vaicoj
dorba.

A. Ančs

Jyuteigs pavasars!
mienesniks kai lampa
aiz muokūņu aizkoru
maņ myužēibys dzīsmi dzīd
varbyut dag jau pa vaļai
īguodu spuorni
dzeivis dzīsmē
par mainis līsmem...
apsatyn atbolss
ap pavasari,
ap veļumu nakti itū,
saucīņs īguodus īgravāts
vēļ vyzūļoj...
piec vuordu, kū saceju
i kurus gribieju saceit...
mieneša byuds viejā zīd
i maineibys dzīsmi dzīd
atsaveru otkon i jyutu —
nu maineiguo naaizīt...

zuodžs skrēja
kai kuosejūša trompete
i lidmašyna par kūkim
spēļēja solo kai krystu

viļņuoit piec vareibys tuoļuoik
aizviļņuoit augšuok tuoļuoik
dzejis laivu vīgli pa pasaulā
myglu

kas saucās par pasauli
voi spūdiri ir pareizi zēimāts?
voi sevim it tev nu sirds?
puoruok nagleznoj sevis
pyldi kū dvēsele lyudz

1993.

NU POSTA SŪMAS

ONTONS SLYŠANS,

UPEITE:

— Rokstu lelā suopē. Mes bejom
cišā nasapratni, kam taida «č...
leisšona» Reigys kungim i čyūļu
padareišonai beja vajadzēja
Rēzeknes kongresa 80 godu atcerē. Es
dūmovu — byus pruoteiga runuošona
par tū, kas pēc 80 godim padareits lat-
gališu litā i kas šudīņ doruos na tai, a
te — styngrs scenarijs (kai pi Muoras
pimineklā atkluošonas) i nu molas
nikam vuords nateik dūts — lai
naizjuku procyulyskuo ļāļuošona...

PREIĻĪTS:

— Godōs, ka laika tryukuma dēļ
voi aiz nabadzeības nav iespējams kai
nōkas sareikōt lela un svareīga
nūtykuma atceri, par jū dareit plaši
zynomu, bet voi taida, kai 80. gods-
kōrta nu Latgolas kongresa 1917.
godā, par kū nav beiguši runōt
Latgolas trymdiniki, par kū arī mes te,
kuri palykuši un dzeivojuši uz vītas,
asam na reizi vin sprīduši un
dūmōjuši, kas byutu, jo byutu...
napeļņēja plašu rezonansi? Tam tūmār
beja lela nūzeime Latgolas tōļokājā
liktīni. Mes, kas vysu laiku dzeivojam
sovā nūvodā, tikai tagad, pēc jaunōs
atmūdās, tikai sōcam kū uzzyņōt un
apjaust, un voi tū, nu kō atkareigas
nūvoda kulturvēstures nūrisēs,
navarēja padūmōt par šō nūtykuma
plašōku atbaļsi? Iznōk, ka tys bejis
dūmōts tikai saujeņai «izradzātū».

Kongress Rēzeknē nūtyka 26. un
27. aprēlī, pēc jaunō stila tys īkreit 9.
un 10. majā. Tyka dzērdāts, ka kaut
kaidi pasōkumi Rēzeknē tykuši
reikōti aprēlī, bet gaužam pīteiceigi,
nagribeigi, un mes, lela daļa, kam
tagad tikai sešdesmit un vairōk, moz
asam kū dzērdējuši par tū. Dūmojam,
ka mož pēc jaunō stila byus plašōkas
svineības — nikō!

Lai kai ni tū byutu, šō kongresa jāga
arī myusu dinōs ir tikpat svareīga, kai
tūlaik, pyrms 80 godim. Žāl, ka tū tai
navertēj tagadeji Latgolas kulturvēs-
tures dryvas aicyņōti un uz pošū ini-
ciativu pasajāmuši kūpēji...

Latgolas nūvoda nedeļas laikroksts
REDKOLEGIJA
Dybynōtōjs — A. Rancana
izdevnīceiba.
Indekss 3053

Masu informācijas leidzēļa
registrācijas aplīceiba Nr. 1609.
Iznōk nu 1994. goda 30. decembra
reizi nedeļā — piktdinōs.

Izdevēja nūreķinu kōnts Latvijas
Unibankas Preiļu nūdaļā Nr. 468425,
kods 310101416. Izdevēja adrese:
A. Upiša ilā 3-49, Preiļi LV-5301,
tālrunis 8-253-21516. 1. īspīdlyksne.

Datorsalykums Livija Kalvāne,
datormaketeišona — Solveiga
Sarkane. Īspīsta SIA «Latgolas druka»
Bazneicas ilā 28, Rēzeknē, LV-4601